Дручук Андрій Вікторович,
начальник сектору кримінального аналізу
Головного управління Національної
поліції в Автономній Республіці Крим
та м. Севастополі

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ OSINT У КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, зумовила безпрецедентний масштаб воєнних злочинів. За словами Генерального прокурора України Руслана Кравченко, станом на 07.05.2026 зафіксовано понад 256 тисяч злочинів, пов'язаних з агресією рф, із них понад 225 тисяч – воєнні злочини [1, с. 1]. У цих умовах кримінальний аналіз як системний процес збирання, обробки, інтерпретації та поширення кримінально значущої інформації набуває стратегічного значення. Одним із найефективніших інструментів сучасного кримінального аналізу стає розвідка на основі відкритих джерел інформації (Open Source Intelligence, OSINT) [2, с. 905–906].

OSINT – це процес збирання, аналізу та верифікації інформації з відкритих джерел: соціальних мереж, супутникових знімків, геолокаційних даних, матеріалів ЗМІ, публічних баз даних, відеозаписів очевидців, комерційних супутникових сервісів тощо. На відміну від традиційних оперативно-розшукових заходів, OSINT надає можливість швидко обробляти величезні масиви даних без безпосереднього доступу до закритих джерел. Це особливо важливо в умовах окупованих територій, обмеженого доступу слідчих груп та високої динаміки бойових дій. Технології OSINT не тільки доповнюють, але й часто випереджають традиційні методи кримінального аналізу, забезпечуючи проактивний підхід до виявлення, фіксації та документування злочинів у реальному часі.

Правовою основою застосування OSINT у кримінальному провадженні є норми Кримінального процесуального кодексу України (ст. 84–99 щодо доказів, ст. 290 щодо електронних доказів). Хоча КПК прямо не виділяє OSINT як окремий вид

доказів, матеріали з відкритих джерел можуть бути легалізовані як документи (ч. 2 ст. 99 КПК), висновки експертів або результати слідчих дій (огляд веб-сторінок, протоколювання) [3]. Важливим етапом стало внесення змін до законодавства у 2024 році у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Закон України № 4012-IX від 09.10.2024 суттєво посилює імплементацію міжнародних стандартів доказування, включаючи цифрові та відкриті джерела інформації. Цей закон вносить зміни до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів, деталізуючи положення щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та механізмів міжнародної співпраці [4].

На практиці, підрозділи кримінального аналізу Національної поліції, Офісу Генерального прокурора, Служби безпеки України та спеціалізовані OSINT-групи активно застосовують ці технології. Яскравим прикладом є співпраця з міжнародними та українськими ініціативами, такими як Bellingcat, Truth Hounds, Molfar. Ці організації використовують OSINT для геолокації обстрілів, ідентифікації російських військових, фіксації руйнувань цивільної інфраструктури та документування злочинів проти цивільного населення [5]. Наприклад, Truth Hounds у 2025 році ідентифікували понад 120 виконавців воєнних злочинів, провели 15 польових місій і внесли до бази даних понад 43 900 інцидентів.

Також варто відзначити діяльність Eyes on Russia Project – OSINT ініціатива, започаткованої у січні 2022 року з метою збору, перевірки та геолокації фото-, відеоматеріалів і супутникових знімків, пов'язаних із повномасштабною агресією російської федерації проти України. Проєкт формує відкриту базу верифікованих даних, яка використовується журналістами, дослідниками, правоохоронними органами та міжнародними організаціями для документування воєнних злочинів, порушень прав людини та протидії дезінформації. За час своєї діяльності команда Eyes on Russia реалізувала низку масштабних розслідувань, зокрема створила інтерактивну карту бойових дій та проєкт Red Zone Map, спрямований на документування атак російських безпілотних літальних апаратів на цивільне населення України [6]. Ініціативи зазначених OSINT-спільнот істотно розширюють аналітичні можливості підрозділів кримінального аналізу, забезпечуючи доступ до верифікованих даних із

відкритих джерел, сучасних методів їх обробки та візуалізації. Використання таких матеріалів сприяє підвищенню якості інформаційно-аналітичного забезпечення кримінальних проваджень, формуванню належної доказової бази та підтримці національних і міжнародних механізмів розслідування й притягнення винних осіб до відповідальності.

У своїй діяльності працівники кримінального аналізу Національної поліції застосовують OSINT для:

- Моніторингу соціальних мереж з метою виявлення колаборантів та учасників незаконних збройних формувань;
- Аналізу відкритих фото- та відеоматеріалів для фіксації фактів мародерства, тортур, сексуального насильства;
- Побудови зв'язків між особами за допомогою інструментів штучного інтелекту;
- Прогнозування ризиків повторних злочинів на деокупованих територіях;
- Автоматизованої обробки великих обсягів даних.

Практичний приклад застосування методики OSINT працівниками СКА ГУНП:

25 лютого 2022 року спеціальний загін швидкого реагування ОМОН Управління Росгвардії по Красноярському краю РФ встановив контроль та зайняв позиції в смт Гостомель Київської області. Під час окупації військовослужбовці цього підрозділу здійснили розстріл цивільного населення, яке пересувалося автомобільним транспортом. Унаслідок цих дій було розстріляно 12 цивільних автомобілів, загинуло 10 мирних жителів, ще 8 осіб отримали вогнепальні поранення різного ступеня тяжкості. У ході проведення комплексу слідчих (розшукових), оперативно-розшукових та аналітичних заходів, за результатами аналізу великого масиву доказової інформації, висновків судових експертиз і дослідження вилучених відеоматеріалів, було встановлено осіб, причетних до вчинення зазначених воєнних злочинів. Зокрема, ідентифіковано командира підрозділу Казеїчева Сергія Вікторовича, його заступників Вейколайнена Сергія Валерійовича та Потопальського Олега Васильовича, а також інших військовослужбовців підрозділу, серед яких Гарін Антон, Маркєлов Олександр та Слабков Юрій. Одним із перших важливих доказів, отриманих під час огляду місця події поблизу супермаркету «Фора», стало виявлення ящиків від боєприпасів із маркуванням «Красноярськ». Це дозволило сформувати первинну

аналітичну гіпотезу про те, що злочини могли бути вчинені військовослужбовцями підрозділу, дислокованого у Красноярському краї російської федерації. У цей же день із напівзруйнованого та частково згорілого приміщення супермаркету були вилучені відеореєстратори, записи з яких стали одним із ключових джерел доказової інформації. Працівники сектору кримінального аналізу розпочали детальне опрацювання відеоматеріалів, поступово встановлюючи особовий склад Красноярського ОМОНу. Через низьку якість окремих відеозаписів використання автоматизованих систем розпізнавання облич, зокрема AI Clearview, не забезпечувало належного результату. У зв'язку з цим було застосовано комплексний підхід із використанням методів OSINT.

Аналітики здійснили системний аналіз відкритих джерел інформації, опрацювавши публікації засобів масової інформації, архівні новини, фото- та відеоматеріали, офіційні повідомлення, а також інші відкриті ресурси, що містили інформацію про діяльність Красноярського ОМОНу за попередні роки. Додатковим джерелом інформації стали матеріали, оприлюднені міжнародною волонтерською розвідувальною спільнотою InformNapalm. Серед опублікованих документів містилися файли, отримані внаслідок компрометації електронної пошти одного із заступників командира підрозділу – Вейколайнена Сергія Валерійовича. Серед цих матеріалів був список особового складу підрозділу, який був детально проаналізований та зіставлений із результатами власних аналітичних напрацювань. Саме завдяки системному аналізу відкритих джерел, без можливості використання якісного розпізнавання облич, вдалося встановити особи командира Казеїчева Сергія Вікторовича та військовослужбовця Маркєлова Олександра. Їх ідентифікація стала результатом ретельного опрацювання багаторічних архівів новин, фотографій та відеозаписів, пов'язаних із діяльністю Красноярського ОМОНу. Особливу роль у розслідуванні відіграв детальний аналіз відеозаписів безпосереднього моменту розстрілу цивільних осіб. Аналогічно до методик GEOOSIT, аналітики проводили покадровий аналіз відеоматеріалів, звертаючи увагу на кожну деталь: зовнішність військовослужбовців, особливості екіпірування, моделі зброї, розпізнавальні знаки, кольори пов'язок, індивідуальні елементи спорядження, манеру пересування, розташування військовослужбовців відносно місця

події та інші характерні ознаки. Сукупність цих даних дала можливість не лише встановити конкретних осіб, а й довести участь кожного військовослужбовця у застосуванні зброї проти цивільного населення. На початковому етапі розслідування (станом на 2022 рік) для встановлення анкетних даних окремих військовослужбовців також використовувалися доступні на той час інструменти пошуку інформації такі як ГЛАЗ БОГА. Отримані відомості перевірялися, зіставлялися з іншими доказами та використовувалися виключно як допоміжна інформація для подальшої процесуальної перевірки й документування доказової бази в межах досудового розслідування. Даний приклад наочно демонструє, що ефективне застосування методики OSINT полягає не лише у використанні спеціалізованих програмних засобів, а насамперед у комплексному аналізі різнорідних відкритих джерел, критичному зіставленні інформації, побудові аналітичних гіпотез та їх подальшій перевірці. Саме поєднання можливостей цифрових інструментів із професійною аналітичною роботою дозволило встановити осіб, причетних до вчинення воєнних злочинів, та сформувати належну доказову базу для їх притягнення до кримінальної відповідальності.

Переваги OSINT у кримінальному аналізі очевидні: висока оперативність, значна економія матеріальних і людських ресурсів, можливість працювати на великій відстані від місця події, масовість охоплення та ефективне поєднання з іншими технологіями (ШІ, дрони, супутникові дані) [6]. Водночас існують суттєві виклики. По-перше, питання допустимості та достовірності доказів: без належної верифікації (хешування файлів, експертні висновки) OSINT-матеріали можуть бути оскаржені в суді. По-друге, ризики дезінформації, маніпуляцій та інформаційних операцій з боку агресора. По-третє, відсутність комплексного нормативного регулювання: чинне законодавство не містить спеціальних норм щодо статусу OSINT-даних, порядку їх фіксації, зберігання та оцінки в суді.

Для подолання цих проблем необхідні комплексні заходи:

1. Внесення змін до КПК України щодо спеціальних норм про цифрові та OSINT-докази.
2. Розробка національних стандартів верифікації відкритих даних з урахуванням рекомендацій Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations [7].
3. Підготовка спеціалістів з кримінального аналізу та OSINT у системі МВС.

4. Розвиток міжвідомчої та міжнародної співпраці, створення єдиної національної платформи для OSINT-аналізу та інтеграції з міжнародними базами даних.

5. Запровадження етичних та правових гарантій захисту персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» та європейських стандартів.

Отже, технології OSINT стали невід'ємною складовою кримінального аналізу в умовах воєнного стану. Вони дозволяють виявляти сліди та події під час розслідування воєнних злочинів, забезпечуючи надійну основу для притягнення винних до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівні. Подальший розвиток цього напряму вимагає балансу між ефективністю правоохоронної діяльності та дотриманням принципів верховенства права, захисту персональних даних і прав людини.

Список використаних джерел

1. Сайт Офісу Генерального прокурора. У Києві відбулася міжнародна конференція «Об'єднані заради справедливості». URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/u-kijevi-vidbulasya-miznarodna-konferenciya-objed nani-zaradi-spravedlivosti

2. Тома М. Г., Василова О. В. Інструменти OSINT: фіксація воєнних злочинів в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. С. 905–906. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/136.pdf

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту: Закон України № 4012-IX від 09.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-IX#Text

5. Bellingcat та інші OSINT-ініціативи в Україні (2022–2026). URL: https://www.bellingcat.com/; https://truth-hounds.org/cases/truth-hounds-2025-osnovni-dosyagnennya/.

6. Eyes on Russia Project. URL: https://www.info-res.org/eyes-on-russia/reports/launching-the-eyes-on-russia-project/

7. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. OHCHR / UC Berkeley, 2022. URL: https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source